

EL MUSEU PEDAGÒGIC PROVINCIAL DE BALEARS (1917-1936)

Anna Seguí Llobera

0. INTRODUCCIÓ

Estudiar el Museu Pedagògic provincial o qualsevol altra institució o fenomen educatiu, aïllat de les seves coordenades espai-temporals i sense un marc de referència a nivell polític, econòmic, social, cultural i ideològic, no té sentit. Per això, si logram percebre el Museu Pedagògic Provincial com a un sistema relacionat amb l'exterior i en aquest sentit veure les premisses de la seva fundació, les fonts ideològiques en les que va beure; i, a la vegada, analitzar-lo com a un sistema amb un funcionament intern propi, és a dir, conèixer els seus objectius, seccions, realitzacions, etc...; pensem que haurem lograt la finalitat d'aquesta comunicació.

L'interès que ens mou a l'estudi concret d'aquesta institució que fou el Museu Pedagògic Provincial és degut al paper que jugà com a catalitzador i canalitzador del moviment de renovació pedagògica que tingué lloc a Mallorca a principi del segle XX (1).

1. CONTEXT SÒCIO-POLÍTIC I ECONÒMIC

El liberalisme europeu del segle XIX arribà a Espanya (i més a Mallorca) amb un considerable retard. La significació d'aquell, tant a nivell polític com econòmic, no es consolidà al nostre país fins al 1812 amb les Corts de Càdis, però això teòricament, ja que l'estructura social i econòmica seguí molts d'anys les passes de l'antic règim: una economia mercantilista, una organització estamentada de la societat, una monarquia absoluta, una cultura dins el marc del país i un esperit religiós basat en la revelació.

Aquesta arraigada força conservadora anirà tambalejant-se degut a la nova força burgesa que lluitarà pel liberalisme a tots els nivells. Aquesta lluita serà la que explicarà els successius canvis de poder durant el segle XIX i principi del segle XX; enfrontaments, en definitiva, que produiran inestabilitat i crisis socials. Conseqüència lògica de les quals fou la declaració de la Dictadura de Primo de Rivera que, com és sabut, va solucionar molts de problemes però en deixà de solucionar tants d'altres. El fracàs polític el forçà a la retirada, rera la qual els republicans firmaren el "Pacte de Sant Sebastià", la força interna del qual provocà la caiguda de la monarquia. La revolució sense sang, com ha dit en Pierre Vilar (2), s'havia aconseguit, però a la República li quedava una gran tasca, tasca que no tingué temps de desenvolupar degut a la guerra civil.

Aquest bocet històric que tothom coneix ens ha de servir a nosaltres per situar en el temps, la vida del Museu Pedagògic Provincial: Nasqué el 1918 i per tant, enmig de la lluita política entre liberals i conservadors, es veu afectat pels canvis polítics, essent beneficiat durant els liberals i sobretot durant la República; però quedà truncat, com veurem més tard, per la guerra civil, en la que Mallorca, des del principi va estar de banda dels "nacionals".

Només aquest procés ens basta per fer una primera afirmació: El Museu Pedagògic Provincial fou una institució de signe renovador, i com a tal el seu camp d'acció quedà limitat o reforçat segons la situació sòcio-política en la que es movia el país.

2. COORDENADES CULTURALS, IDEOLÒGIQUES I PEDAGÒGIQUES

Paral·lelament a la lluita per l'hegemonia política es desenvolupava la lluita pel control de l'educació; educació, entesa aquí, com a instrument de domini ideològic del poble.

Entès que això ho pretenien tant els liberals com les forces conservadores, i malgrat aquesta semblança, hem de saber diferenciar el punt de vista educatiu d'uns i d'altres.

El que nos interessa aquí és que el Museu Pedagògic Provincial és una manifestació del Moviment d'Escola Nova, el qual a Mallorca no va poder mai deslligar-se de l'herència krauso-institucionista (3).

Mos explicam. Les exigències liberals en educació són encarnades a nivell d'Estat per la Institució Lliure d'Ensenyança. Així, la defensa de l'educació com a desenvolupament de les potencialitats pròpies del nin, és a dir, la formació total de l'individu, duren a un nou humanisme pedagògic. Es dirà: "el primer és aprendre a ésser homes". Però homes per a què? Senzillament, i quasi res, per a construir una nova societat.

En tot això hi veiem la base filosòfica-moral del krausisme, és a dir, que el valor de l'home resideix en sí mateix. El leit-motiv d'en Giner fou: «Educar a l'home per a l'home» (4); i és aquí on hi trobem la diferència fonamental de la concepció tradicional que defensava l'educació de l'home en i per a Déu.

Es tractava, doncs, d'educar i de formar homes en la responsabilitat i en el deure (Educació moral), i amb un esperit obert i crític (Educació en la llibertat) perquè així és l'única forma de lograr el renaixement d'Espanya (5).

En conseqüència una nova moralitat guiarà l'acció educativa. Una moral basada en la llibertat i no en el dogmatisme. Crear aquest clima de llibertat dins l'aula i transformar-se en guia de l'ensenyança seran les missions del mestre.

Així, el canvi del paper del mestre exigeix una nova formació docent. Malgrat que Giner i Cossío pensin que el magisteri és l'exercici d'un sacerdoti, i per tant la pràctica d'una vocació, també pensen que és necessària la formació científica i la renovació metodològica. A aquesta darrera exigència respondrà l'acció del Museu Pedagògic, i en aquest sentit serà un continuador de la fiabilitat de les Escoles Normals.

3. INFLUÈNCIES DEL MUSEU PEDAGÒGIC NACIONAL

El Museu Pedagògic Nacional (6) fou fruit de l'acció de la Institució Lliure d'Ensenyança en el marc oficial (o sigui del Ministeri responsable de l'educació) i neix amb la pretensió abans esmentada de reformar la formació dels docents, perquè sols així es tindrà força per a reformar l'ensenyança primària.

El Museu Pedagògic és, doncs, una resposta institucional per a millorar la formació superior. Es tractava de donar una formació complementària als estudiants; però sobretot, als docents, als mestres ja "fets". Y. Turín ens diu clarament:

"El Museo debe, pues, ante todo, ser un centro de vida pedagógica, de reunión, de intercambio. Debe aportar a los maestros españoles el espectáculo de todos los programas realizados en las escuelas de todos los países. Debe substraerlos de su aislamiento antisocial que recuerda los primeros días de la civilización, y reunir los esfuerzos hechos individual y socialmente en favor de la educación" (7).

No basta, doncs, millorar els coneixements, sinó que es necessari sembrar una gran fe en l'educació dins els cors dels mestres.

En conclusió, la missió del Museu Pedagògic Nacional (8), ens ha interessat a nosaltres perquè el Museu Pedagògic de casa nostra seguí les pautes d'aquell, procurà ésser la seva imatge.

4. EL TEORITZADOR I L'ÀNIMA DEL MUSEU PEDAGÒGIC PROVINCIAL: JOAN CAPÓ

La finalitat de l'educació per a Joan Capó és la formació de l'home en tots els seus aspectes; és a dir, que arribi a ésser Home. Això vol dir que hi ha un procés educatiu formador de l'home moral. Aquest procés és continu i global. Per això té en compte dos aspectes: 1) el psicològic, entès com el desenvolupament de les potencialitats latents dins cada individu; i 2) el social, ja que aquestes potencialitats no tenen sentit si no estan en societat.

Per això Joan Capó, igual que per als homes de la Institució Lliure d'Ensenyament, l'educació és l'única que té capacitat per a renovar la societat, però això sols gràcies als individus formats. En conclusió, només l'HOME és capaç de transformar la societat.

Derivant d'aquestes teories és lògic que la didàctica d'En Capó es basi en el treball perquè ell duu implícit: 1) el sentit de la realitat, és a dir, posar en contacte a l'educand amb la vida (9); 2) el sentit del civisme; i 3) el sentit del deure. Tot això ho veim clarament amb aquestes paraules:

"Paso a paso, en visión clara y tranquila, vamos a contemplar la realidad: verás a tus demás hermanos españoles, ocupadas sus manos y sus inteligencias en cumplir la ley santa del trabajo" (10).

Per al senyor Joan Capó, el treball aconseguirà el perfeccionament de la persona, la formació de l'home moral, responsable de la seva funció i que es guia pel sentit del deure i per la imitació de models brillants i perfectes (11). Per a Capó, doncs, és més important l'esforç que l'interès: l'home ha d'esforçar-se sempre per a superar-se cada dia en el camí de la ciència, la bondat i la virtut. Es tracta de crear consciències escrupoloses, d'aspirar sempre a un alt ideal.

La importància del treball radica en l'ús del mètode actiu per a l'ensenyança, més encara, per a la disciplina i l'autoritat que d'ell se'n deriven: disciplina com a distribució del temps i del treball; autoritat entesa etimològicament, o sigui, té autoritat qui és autor, és a dir, qui fa, qui actua, qui treballa. En funció de tot lo dit, el mestre sols exercirà una autoritat moral, sols donarà llum a les capacitats de cadascun dels individus.

Per altra part, el senyor Capó entén la societat com a institucionalitzada. Així l'educació està en mans d'algunes d'elles: la família, l'escola,...; ambdues deuen col·laborar, però Capó pensa que és la família la base de la societat, si els valors d'aquesta cauen, la societat és trobarà en desequilibri; és a dir, si no es forma a l'home, no hi ha societat possible. Doncs, regenerar Espanya és formar les noves generacions, i això depèn de l'escola.

Aquesta fe en l'escola serà el vertader puntal de l'acció pedagògica que desenvoluparà Joan Capó.

Ara bé, per a desenvolupar l'escola es precisa d'una èlite formadora. I això és important tenir-ho en compte de cara al Museu Pedagògic Provincial.

5. EL MUSEU PEDAGÒGIC PROVINCIAL: UNA REALITAT

Analfabetisme, manca de llocs escolars, condicions pèssimes de l'ensenyança, etc... eren trets de la nostra realitat educacional.

Davant aquesta situació Joan Capó es plantejà l'acció social, i el perfeccionament dels mestres i dels procediments educatius. Però baix aquests, l'objectiu principal era el millorament de l'ensenyança primària.

Aquestes perspectives d'acció veim com coincideixen amb la seva teoria educativa fonamentada en l'educabilitat del poble, però essent aquesta dependent de l'èlite dels mestres posseïdors, en sí mateixos, del saber.

I, precisament per això, Capó se n'adona de la necessitat real de la formació del mestre; i diu que només tenint consciència d'aquesta necessitat es podrà solucionar el problema de l'ensenyança primària.

Per això l'Inspector Joan Capó (12), extralimità la seva tasca molt més enllà dels límits oficials, tot intentant donar resposta a la problemàtica educativa (i no tant sols escolar) de les illes.

Així, doncs, el Museu Pedagògic Provincial intentà resoldre la problemàtica de la formació dels mestres i de l'ensenyança primària (tan íntimament lligades que es podria dir que és la mateixa) i uní en una gran espiritualitat pedagògica les Escoles Normals i la Inspecció.

Comptant amb ambdues institucions, el Museu Pedagògic Provincial respondrà a la formació del magisteri, tot concebibint el mestre com un sacerdot de la cultura; tot posant a la base de la pràctica didàctica una finalitat pedagògica, ja que no es pot concebre l'educació sense un ideal a aconseguir i una realitat en la que actuar. En definitiva, per als homes del Museu, els mestres són la palanca que ha de moure el món; per això

Joan Capó afirma: "según seamos será el pueblo de mañana", paraules on hi trobem a més les ànsies regeneracionistes que guien la seva teoria.

Dites, fins ara, les seves inicials intencions, no és d'extranyar que el Museu Pedagògic Provincial es pugui definir com a una institució creada per a lograr la reforma pedagògica, i com a representant de la força ideològica i sentimental del magisteri.

Com a resum de lo dit són interessants aquestes paraules de Llorenç Maria Duran:

"L'esplendor de l'escola nacional mallorquina dels vint anys de la guerra civil es deu, en bona part, a la concurrència de dos elements de gran valor: les escoles Normals i la Inspecció d'ensenyament primari. En venir Joan Capó a Mallorca aviat concebia el Museu Pedagògic a imatge del de Madrid, tan vinculat a l'Escola Superior del Magisteri, d'on procedien només professors de les Normals, i Joan Capó mateix. Aquests homes venien saturats de l'entusiasme de la Institució Lliure d'Ensenyança, hereva de l'esperit místic d'aquell apòstol laic que fou Francisco Giner de los Rios" (13).

És clar, doncs, que malgrat la importància de la Inspecció i de les Normals com a organismes orientadors de tota activitat, el Museu representi, abans de tot, l'associació del Magisteri, un centre de col·legialitat, de COMUNICACIÓ; comunicació que, dirigida per la personalitat de Joan Capó (14), per si sols el defineix com a centre pedagògic per excel·lència.

Fou el 1917 quan Joan Capó escriví el projecte de creació de tal centre (15), però no fou aprovat fins el 1918, any en què el president de la Diputació fou D. Lluís Alemany, el qual permeté que el Museu Pedagògic Provincial obrís les seves portes al món de l'educació. Es materialitzà, en principi, a les dependències de la Misericòrdia, però fou traslladat el 8 d'abril del 1933 a la Capella del Consolat de Mar (degut a que la Diputació precisava de l'edifici de la Misericòrdia i que l'Escola Normal femenina havia deixat buit el Consolat de Mar), sense que això afectàs en lo més mínim a la funcionalitat de l'organisme; va ésser, doncs, un canvi formal.

El Museu Pedagògic Provincial es regia per un Consell de Govern i d'administració depenent de la Diputació; però a nivell pedagògic el que ens interessa és l'existència d'una comissió tècnica permanent que estava constituïda per:

"Vicepresidente.— D. Manuel Rueda, Inspector Jefe de Primera Enseñanza. Vocales.— Don Francisco Bello y Doña Concepción Majano, profesoras de Pedagogía de las Normales. Don Bartolomé Terrades y Doña Paula Cañellas, Maestros de Palma. Secretario.— Don Juan Capó, Inspector de Primera Enseñanza" (16).

Quant al finançament, el Museu depenia del pressupost de la Diputació, però també podia comptar amb subvencions de l'Estat, dels ajuntaments o de particulars. Aquest pressupost de la Diputació no se sap ben bé com es distribuïa dins el Museu. Però sí podem precisar com el Museu reclamava l'ajuda dels particulars:

"...pero queremos llamar la atención a nuestros lectores sobre la conveniencia y obligación moral de coadyuvar a la obra que realiza el Museo Pedagógico, contribuyendo a la realización de sus iniciativas que tan eficaces han de ser para nuestras escuelas" (17).

Hem de remarcar aquí que en la darrera reunió del Museu el 15 de gener del 1936, el dèficit era de 7.797'16 pessetes. Aquest dèficit s'ha dit que era permanent (18) ja que sempre els projectes havien superat els ingressos.

Quant a l'organització interna, hem de dir que aquesta possibilità l'eficàcia de les activitats. Més amunt ja hem fet menció d'una centralització, però d'una centralització delegada; d'aquí les seccions en què es dividia el Museu, entre les que hem d'assenyalar:

1. Biblioteca i publicacions.— Ambdues tenien la missió d'establir una comunicació entre els mestres, i entre els mestres i les autoritats educatives. A tal efecte la biblioteca suposava ésser una font d'informació, i podia ésser utilitzada per a tothom segons un determinat règim (19).

Segons Rosselló Simonet, aleshores normalista, a la biblioteca del Museu hi havia molta bibliografia sobre renovació metodològica, lo qual marca la preocupació didàctica d'aquells mestres. Quant a les revistes s'hi podien trobar moltes publicacions de fora (20) que s'intercanviaven amb la publicació del Museu titulada "Boletín Pedagógico".

La importància que el Museu donà a la biblioteca com a servei públic és de remarcar en tant que les missions pedagògiques (21) continuaren aquesta obra per tots els pobles durant la Segona República.

2. La secció de Psiquiatria.— Titulada "El estudio del niño" tractava d'estudiar la problemàtica psico-pedagògica, i provenia d'una secció de psiquiatria començada per Francisco Bello a l'escola Normal masculina l'any 1918.

La secció començà el 15 d'octubre de 1933 baix la direcció del Dr. Joan I. Valentí. Dins d'aquesta secció és de destacar la Setmana d'Higiene Mental aplicada a la Pedagogia que, organitzada per la inspecció Provincial, es dugué a terme al Museu (22). El 1934 s'organitzà un curset de tests (23) amb resultats molt exitosos. En definitiva, podem dir que, malgrat les limitacions instrumentals, la secció era una prova de la científicitat que animava la tasca del Museu.

3. Altres seccions.— El Museu començà amb vuit seccions, però anaven variant segons els interessos dels mestres. Així el 1929 les seccions que hi trobem (24) són: L'estudi del nin, l'educació de la dona, Art, Agrícola, geogràfico-històrica, ciències naturals, Treballs manuals, i biblioteques i publicacions. Més tard se n'hi afegiren altres com la de Didàctica, la de material d'ensenyança, la Mallorquina, etc... La perduració de totes elles fou més limitada del que es volia, així com l'assistència dels mestres (els dels pobles, sobretot, tenien greus problemes de transport).

Quant a les realitzacions del Museu Pedagògic Provincial, cal remarcar les següents:

1. El Congrés de 1920.— Programa pedagògic del qual i comissió organitzadora (25) quedaren vençuts per les forces socials conservadores de l'illa (26) i, per tant, fou un congrés "no nato".

2. Les colònies escolars. —Anomenades «Colonias escolares Provinciales». Sorgiren de la idea de no acceptar les vacances com a una ruptura. Es pensa que l'educació del nin no s'ha d'interrompre; per això es basen en una educació del temps lliure, tot aprofitant-lo per al propi perfeccionament de l'individu.

3. Conferències.— Eren de tipus formatiu, generalment de temàtica higienista o naturalista, com si l'educació fos una continuació lògica de la naturalesa.

La seva missió era la formació dels adults, es tractava de fer efectiva la formació permanent, de respondre a aquella idea pedagògica que l'educació de l'home era inacabada i inacabable.

4. Viatges de mestres s l'estranger.— Responien a aquella idea que s'havia traçat el Museu sobre la comunicació en matèria educativa. L'educació no era una cosa aïllada i exclusiva de la nostra terra, sinó que hi havia molt a aprendre damunt metodologia i material educatiu d'altres pobles. En definitiva, sols fruit de la comunicació podria sorgir un millorament de l'educació mallorquina.

5. Construccions escolars.— Joan Capó va fer sempre molta propaganda per a la creació d'escoles i per a la construcció d'edificis escolars (27). Ell va fer un pla de gran amplitud que fou presentat al governador civil, el qual convocà una assemblea de batlles a celebrar el 10 de juny del 1926 (28). Donat l'èxit de la dita assemblea, s'acordà dur el projecte a Madrid donada la seva qualitat i transcendència.

En definitiva, el primer Pla Provincial de Construcció d'Escoles sorgí del Museu, de la que es digué Magna Assemblea de Batlles, i del pensament pedagògic-pràctic de l'inspector Joan Capó, que en aquest cas concret de les construccions escolars suposà tot un estudi sistemàtic de la realitat i de les necessitats que aleshores tenia plantejades la nostra terra.

6. Exposicions pedagògiques.— Es tractava d'exposar les manualitats fetes pels nins a les escoles. L'interès d'aquestes està en què servien d'estimulació al treball que suposava l'intima relació entre les mans i els cervells; per als homes del Museu, les manualitats servien per a modelar intel·ligències. A més, aquestes exposicions eren una mostra d'Escola Activa, de l'eficàcia i de la germanor del Magisteri que concurriria a elles amb els seus alumnes.

A les revistes pedagògiques com «El Magisterio Balear» i el «Boletín Pedagógico» hi trobem freqüentment anuncis de com dur a terme les exposicions, freqüència que marca la importància d'aquestes al igual com el seu caràcter permanent. L'única crítica que s'ha fet a les exposicions és l'artificialitat d'elles degut a que es convertiren en camp de competitivitat per els mestres més que un exponent de tasca infantil.

7. Cursos de perfeccionament de mestres.— Semblaven ésser retirs pedagògics. La seva funció era substituir la intuïció pel mètode a dins l'escola; més encara, es tractava d'infondre als mestres la fe en l'educació. Reafirmant lo anteriorment dit trobam:

“El cursillo en sí, necesitaba ser transformado en su finalidad superior. Era y es necesario acudir a la inteligencia del maestro y alimentarla con las ideas más claras, necesarias y eficaces de las cuestiones sociales y científicas. Pero es tanto o más necesario aún procurar un fuerte estado sentimental, único que puede fortificar o reafirmar la vocación cuando está aletargada, o crearla cuando no existe. Y para ello hay que procurarse una serie de circunstancias que obliguen a la reflexión y a la meditación, para que en el silencio de las cosas materiales se pueda oír la voz del espíritu” (29).

El curset més important a senyalar fou el de Sineu-Lluc-Felanitx el 1919 (30) tant per la seva concurrència com pel nivell i contingut pedagògic.

Quant a la finalitat d'aquests cursos no és altra que la de formar un cos docent unit, és a dir, tornam a trobar que la finalitat era la comunicació.

“Para la mejor riqueza espiritual de cada uno, no guardéis las ideas, como rico avaro. Lanzadlas s todos los vientos. Hacerlas circular que volverán a vosotros mejoradas y multiplicadas. (...). Nuestro objetivo final a de ser perseguir y alcanzar nuestra perfección. Pensemos y llegaremos a ser buenos maestros después de ser buenos hombres” (31).

Es tractava d'una elevació espiritual u patriòtica del nostre magisteri, perquè perfeccionant la formació i voluntat d'aquest, ve per sí sola la regeneració del país.

6. EL FINAL DEL MUSEU PEDAGÒGIC PROVINCIAL I LES SEVES APORTACIONS

Recollint algunes de les opinions més importants, trobam la del senyor Melcior Rosselló Simonet que afirma lo següent:

“Els primers dies del Moviment... ferem el trasllat de quasi totes les coses del Museu cap al Grup Escolar Jaume I, que estava a punt d'inaugurar-se (...). Els llibres de la biblioteca, crec que més tard foren depurats, se'n llançaren molts per les sales d'aquesta escola, que per altra banda fou quarter al cap de pocs dies i s'acabà per perdre tot. Durant molts d'anys hi ha hagut al Consolat de Mar un estal·lari, una volta celeste molt grossa, molt ben feta, al sòtil d'una sala d'uns quants mallorquins que quedà allà com a relíquia. No sé si hi és encara; fou la darrera peça del Museu Pedagògic que he vist. De tant en tant, pel “baratillo” dels dissabtes sortien llibres de pedagogia o altres matèries amb el segell del Museu, per a vergonya dels qui encara tenien una mica de sensibilitat i valoraven aquella obra fundada per D. Joan Capó als anys vint” (32).

En realitat el que queda avui en dia del Museu Pedagògic Provincial és ben poca cosa; però en el seu temps possibilità un moviment de renovació el magisteri, logrà sembrar un esperit pedagògic il·lusionat cap a la millora de l'ensenyament.

Quant a D. Miquel Deya, considerat per Melcior Rosselló com el màxim seguidor i deixeble de Joan Capó i la seva obra, em deia personalment que ell no pot sinó alabar tot el món pedagògic que envoltava el Museu, ja que begué d'aquell entusiasme i ambient de treball tan directament, que sols pot dir que lo que s'hauria de fer és «ressuscitar el museu».

Sols per les seves obres basta jutjar com era d'exitós el Museu Pedagògic Provincial en el seu temps. Efectivament, la tasca de Joan Capó a través del Museu suposà tota una època en el desenvolupament pedagògic de les illes. El seu estil de feina, la seva facilitat de domini, la seva capacitat organitzativa i directiva, i el seu esperit progressiu és lo que deixà petjada en el camí pedagògic de la nostra terra. I deixà petjada perquè s'avançà a la seva època, sembrant l'ideal per tot arreu. Ell va saber superposar la seva obligació oficial amb una tasca moral que lograria el ressorgir de l'HOME, lo qual pressuposa el ressorgir de la capacitat d'educar.

La seva personalitat era la que aguantava el Museu. La seva cultura lograda amb força de voluntat, el seu seny de persona vella, i un gran cor ratjant d'amor, són els trets que tingué l'Inspector per fer un conreu profitós de la pedagogia. I, conretjar és anar endavant, és estimar el progrés, un progrés que inclús havia lograt institucionalitzar.

Per això el Museu Pedagògic Provincial acabà amb la guerra civil, ja que acabant amb ell, s'acabava també amb allò que es considerava un perill institucionista. Les raons polítiques, doncs, són les que lograren trepitjar les ànsies liberals en l'educació que aquell grup de mestres havia lograt gràcies a la llavor pedagògica de l'Inspector D. Joan Capó.

El fracàs, doncs, del Museu, no fou sinó un fracàs més de la ideologia burgesa i liberal, fou in derivant més del fracàs krausi-institucionista a Mallorca, i com a tal l'educació ja no s'entendria com una força transformadora de la societat sinó tan sols com a una perpetuadora d'ella.

NOTES

- (1) Per enquadrar-lo dins aquest moviment de renovació pedagògica, vegeu la Comunicació d'Antoni J. Colom en: VARIS: Comunicacions. II Jornades d'Història de l'educació en els països catalans. Ciutat de Mallorca, 1978. Pàg. 36 i següents.
- (2) Vegeu VILAR, Pierre: *Historia de España*. Librairie espagnole. París. 1975.
- (3) Com ha demostrat el Dr. Antoni D. Colom en VARIS: Op.Cit. pàg. 36.
- (4) Aquesta finalitat és expressada en termes idealistes ja que així amaga els interessos socials de la burgesia que pretenia aleshores adequar les ments a les necessitats econòmiques i socials. Ens trobam, doncs, en la concepció de l'educació com element ideològic, tal i com ha demostrat Larena en LERENA, C.: *Escuela, ideología y clases sociales en España*. Ariel. Barcelona. 1975.
- (5) D'aquesta forma, la Institució Lliure d'ensenyament combregava amb un profund amor a la Pàtria i amb l'emmarc intel·lectual dels homes de la Generació del 98.
- (6) Fou fundat per Real Decret de 6 de març del 1882. S'obrí el 1884 i el seu director fou Cossío. A tals efectes es pot consultar Turin, Y.: *La educación y la escuela en España de 1874 a 1902*. Aguilar. Madrid. 1967. Pàg. 223.
- (7) Turin, Y.: Op. Cit. Pàg. 303.
- (8) Concretament es pot trobar els "Servicios encomendados al Museo Pedagógico Nacional" en "El Magisterio Balear", 27 juny 1932, nº 396, pàgs. 217-219. I el seu nou reglament (aprovat el 1932) en "El Magisterio Balear" de 7 novembre 1932, pàg. 359; y de 14 novembre 1932, nº 415, pàgs. 364-369 y 370.
- (9) S'ha de dir que a la teoria d'En Capó no hi ha ruptura entre Naturalesa i Educació, sinó que aquella alcança el seu propi significat amb aquestes i viceversa. Però també aquí hi podem fer la primera crítica a la teoria de J. Capó: l'educació no hauria d'ésser el "contacte amb la vida", sinó la vida mateixa.
- (10) Vegeu Capó, J.: *Lo que España espera de vosotros I*. Palma de Mallorca. 1930. Pàg. 3.
- (11) L'exemple és una característica pedagògica molt arrelada a Mallorca gràcies a les influències pestalozzianes.
- (12) Joan Capó es formà baix l'atri de l'Escola Superior del Magisteri de Madrid, i és de la promoció de 1911-1914. Fou inspector de Primera Ensenyança de Balears, passant a ésser cap d'inspecció de la mateixa província el 1924.
- (13) Oliver, J.: *Escola i societat*. Moll. Palma. 1978. Pàg. 157.
- (14) Persones lligades directament amb el Museu, com són Margarida Bordoy i Francesc Rosselló ens han confirmat personalment que el clima de germanor que es respirava al Museu era sostingut gràcies a la forta personalitat de J. Capó. Aquest permetia l'autonomia i exigia la responsabilitat a cadascun tot dirigint i centralitzant tota tasca educativa.
- (14) Segons mos recorda l'"Almudaina" del diumenge, 13 d'octubre del 1919 pàg. 1. Pareix ésser que aquest projecte ha desaparegut, o tal volta unes mans molt geloses el guardin.
- (16) "Boletín Pedagógico" del abril de 1919. Nº 1. Pàgs. 18-19. També es pot veure a l'"Almudaina" del 13 d'octubre del 1918. Pàg. 1. I a "La Ultima hora" del 8 de novembre del 1918, pàg. 1.
- (17) "El Magisterio Balear" de 21 d'octubre del 1929. Nº 256. Pàg. 336.
- (18) Vegeu el treball sobre Joan Capó de Maria Tous, Joana Mª Morey i Catalina Fernandez en el Departament de Pedagogia de la Facultat de Filosofia i Lletres de Palma; carpeta n. 30 de l'arxiu històric.
- (19) Règim que es pot trobar al "Boletín Pedagógico" del 8 de novembre del 1919. Nº 8. Pàg. 159.
- (20) "Revista que puede leerse en la biblioteca del Museo Pedagógico Provincial: Alrededor del Mundo, Boletín Oficial del Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes, de Madrid; La Escuela, de Castellón; El Magisterio Navarro, de Pamplona; l'Educazione Nazionale, italiana; La escuela Moderna, de Madrid; La Gaceta, de Madrid; Ibérica, de Barcelona; El Magisterio Balear, de Palma; El Magisterio Español y El Magisterio Nacional, de Madrid; L'Education Enfantine, Le Journal des instituteurs et des institutrices, y Le Travail Manuel y Les Ciencias Experimentales et le cinema à l'école, francesas; Revista de Menorca, de Mahón; Vida Escolar, de Madrid; Servicio General de Estadística de Palma; Revista de las escuelas Normales, de Guadalajara; Revista de Redagogía de Madrid". La relació esmentada es pot trobar a "El Magisterio Balear" de 30 de gener del 1928, nº 166. Pàg. 40.
- (21) Estudiades per Gabriel Janer Manila. Vegeu la seva comunicació a les II Jornades d'Història de l'Educació en els països catalans. Ciutat de Mallorca. 1978. pàgs. 70 i següents.
- (22) Es pot llegir el resultat de la dita setmana a "El Magisterio Balear" de 27 de juny del 1932, nº 396, pàgs. 214-216.
- (23) Vegeu "La Magisterio Balear" de 31 de març del 1934. nº 448. Pàg. 333.
- (24) Vegeu "El Magisterio Balear" de 18 de novembre del 1929. n. 260. pàg. 263.
- (25) A tals efectes es pot consultar OLIVER, J.: Ob. cit.
- (26) Com bé a demostrat Jaume Sureda Negre en la seva comunicació en VARIS: Op. Cit. Pàg. 14.
- (27) Vegeu: Museo Pedagógico Provincial de Baleares. *El problema escolar de las Baleares (ensayo de solución total)*. 10 de junio de 1926. Palma de Mallorca. Guasp. 1926. ó en VARIS: Op. Cit. Pàg. 14. I 1934. no 448. Pàg. 333.
- (24) Vegeu "El Magisterio Balear" de 18 de novembre del 1929. n.º 260. Pàg. 263.

- (25) A tals efectes es pot consultar OLIVER, J.: Ob. cit.
- (26) Com bé a demostrat Jaume Sureda Negre en la seva comunicació en VARIS: Op. Cit. Pàg. 14.
- (27) Vegeu: Museo Pedagógico Provincial de Baleares. *El problema escolar de las Baleares (enseño de solución total)*. 10 de junio de 1926. Palma de Mallorca. Guasp. 1926.
- (28) Es pot veure la circular a *El avance de la Provincia de Baleares*. En un quinquenio del 13 de septiembre de 1923 al 13 de septiembre de 1929. Palma. Tip. Provincial, 1929. Pàgs. 87-88.
- (29) CAPÓ, J.: *Cursillo de perfeccionamiento para maestros*. Sinue-Lluc-Felanitx. 1919. Sóller. La sinceridad. 1920. Pàg. 7.
- (30) Es pot trobar àmplia informació a CAPO, J.: Ibid. Pàgs. 8 i 9.
- (31) CAPÓ, J.: Ibid. Pàgs. 98 i 99.
- (32) OLIVER, J.: Op. cit. Pàg. 122.